

## Druget Fülöp Fehérváron

Ha kérdő mondattá alakítanánk a tanulmány címét, igencsak nehéz lenne egyértelmű feleletet adni a kérdésre: járt-e Druget Fülöp Fehérváron? A báró ismert tartózkodási helyeinek listájában, amely az 1312 és 1327 közötti évekből tartalmaz egyre növekvő számú adatot, egyetlen esetben sem kerül elő Székesfehérvár neve.<sup>1</sup> Ennek ellenére legalább két alkalommal nem teljesen alaptalan azt feltételezni, hogy Fülöp mégiscsak megfordult a városban: kézenfekvő lehet arra gondolni például, hogy jelen volt I. Károly harmadik, a magyar szokásoknak immár minden tekintetben megfelelő koronázásán 1310. augusztus 27-én,<sup>2</sup> s az sem keltene meglepetést, ha 1323 márciusának elején, amikor kétségkívül Fejér megye ispánja volt, Fehérvárott is tiszteletét tette volna, aminek itineráriuma sem mondana éppen ellent, hiszen a lőcsei (február 12.) és újvári (április 5.) tartózkodásai közé beilleszthető lenne egy rövidebb fehérvári tartózkodás.<sup>3</sup> Olyan adatokkal azonban, amelyek állítássá formálhatnák ezen feltételezéseket, nem rendelkezünk.

Druget Fülöp és Fehérvár kapcsolatában illetéknéppen a legbiztosabbnak tűnő pontot az jelenti, hogy a székesfehérvári koronázótemplom területén 1936-ban folytatott régészeti feltárások során „az apszis északi végződésétől nyugatra 5,05 m távolságban és 2,40 m mélységben drágaköves aranypecsétgyűrű került elő, minden kísérőlelet nélkül” (1. kép). A gyűrű egykori tulajdonosa minden nehézség nélkül azonosítható volt Druget Fülöppel részint az ékszer körirata

– S[igillum] PH[ilippi] PALATINI –, részint az ékkőbe vésett címerelem, a Druget-rigó alapján.<sup>4</sup> A lelet miatt széles körben elfogadott az a nézet, hogy Druget Fülöpöt a templomban temették el,<sup>5</sup> ami igaz is lehet, bár a temetés körülményei – elsősorban annak időpontja – vetnek fel kérdéseket. Druget Fülöp halálának napja nem ismert ugyan, ám az viszonylag szűk határok között kereshető. 1327. június 22-én még feltűnik a neve egy aznap kiadott királyi oklevél méltóságosorában,<sup>6</sup> július 11-én ellenben a nádori méltóság már üresedésben lévőként szerepel szintén egy méltóságosorban,<sup>7</sup> nyilvánvaló tehát, hogy Fülöp a két időpont között eltelt szűk három hét valamelyik napján hunyt el. Csakhogy halála előtt néhány hónappal, 1327. április 1-jén (*feria quarta ante dominicam Ramispalmarum*) tűzvész pusztított a székesfehérvári koronázótemplomban (3. kép),<sup>8</sup> s ugyancsak gyorsan kellett végezni a helyreállítással, hogy Fülöp temetése lebonyolítható legyen már a nyár közepén. Erre tekintettel érdemes lehet megfontolni azt a lehetőséget, hogy utóbb, egy ideiglenes temetkezést követően helyezték Fülöpöt végső nyugalomra Fehérvárott. A templom területén előkerült gyűrű mindenestre inkább tűnik a temetkezés pompáját kifejezni hivatott tárgynak, mint Fülöp azon pecsétgyűrűjének, amelyet oklevelei megerősítésére valóban használt. Gyűrűspecstje első ízben akkor tűnik fel, amikor 1323 tavaszán a saját pecséttel nem rendelkező udvarbírája egy oklevelet ura pecsétgyűrűjével erősítette meg,<sup>9</sup> amelynek

1 ZSOLDOS 2017. 222–225.

2 *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV.*, c. 194. in SRH I. 486. vö. még 1315. augusztus 1.: MES II. 710–711.

3 ZSOLDOS 2017. 90. és 223.

4 DERCSÉNYI 1943. 13. (innen az idézet) és 57; *Solium regni* 2024. 218: kat. XIX-25 (Biczó Piroska).

5 ENGEL 1987. 626; HARDI 2012. 250–251.

6 1327. június 22.: AO II. 306.

7 1327. július 11.: DL 40 506.

8 *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV.*, c. 203. (SRH I. 491.)

9 1323. április 5.: et quia proprium sigillum non habemus, sub sigillo domini nostri anulari presentes litteras duximus concedendas – DL 60 184.



1. a–b. Druget Fülöp nádor székesfehérvári bazilika területén előkerült aranygyűrűje, elől- és oldalnézet  
Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum, ltsz. 10407  
Fotó © Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum



lenyomataival is rendelkezünk a későbbi évekből,<sup>10</sup> s a pecsétkép jól felismerhetően különbözik a fehérvári gyűrűétől (2. kép).

Ismeretes ugyanakkor egy további ügy, amely kapcsolatot teremt Druget Fülöp és Fehérvár között, ámbar annak természete, amint azt látni fogjuk, nem igényelte a báró személyes megjelenését a városban. 1327. május 18-án a királyi udvarban tartózkodó főpapok és bárók döntést hoztak abban a perben, amelyet Druget Fülöp füzéri várnagya, Lampert fia Mihály eredetileg a nádor, azaz Fülöp előtt kezdett Jakab fia Jakab ellenében, azt állítván, hogy annak lónyai uradalma valójában az ő gondjaira bízott Füzér várának tartozéka. A pert a nádor áttette a királyi udvarba, aminek a hátterében sokkal inkább az állhatott, hogy az ügy a királyi jogokat érintette, semmint Fülöp személyes érdekeltsége, hiszen a bírói tanácsban ő maga is helyet foglalt. A per folyamán az unokaöccseit – Bencenc fiait, Györgyöt és Jánost – is képviselő Jakab fia Jakab bemutatta IV. László 1285-ben kiadott kiváltságlevelét, amellyel a maga és rokonsága javára döntötte el a pert: az oklevelet a bíróság érvényesnek ismerte el, s ítéletét az ügyről oklevelet kiállító I. Károly király helyben hagyta.<sup>11</sup>

A Bereg megyei Lónya<sup>12</sup> és tartozékai birtoklástörténete meglehetősen fordulatossá. Mellőzve itt és most annak a 13. század elejéig nyúló előzményeit, a történet fonalát ott érdemes felvinnünk, amikor 1270-ben István ifjabb király az 1264–1265. évi beháború idején

teljesített érdemszerző szolgálatait jutalmazva Endre fia Mihálynak – azaz Rosd nembéli „Kis” Mihálynak<sup>13</sup> – adományozta a lónyai uradalmat, amit 1272-ben, immár királyként, megerősített.<sup>14</sup> Az uradalom további sorsának alakulását IV. László 1285-ben kiadott, az említett 1327. évi perben bemutatott kiváltságlevele beszéli el: „Kis” Mihály és fia – szintén Mihály – elhunytát követően az uradalmat IV. László „Kis” Mihály özvegyének és az asszony második férjének, az 1327-ben perbe idézett Jakab fia Jakab apjának, Berentei Nána fia Jakabnak, valamint e Jakab első házasságából született fiának, Pósnak, továbbá a „Kis” Mihály özvegye és Nána fia Jakab frigyéből született fiúknak, Bencencnek, Jakabnak és Miklósnak adományozta.<sup>15</sup>

A történetben, amint az nyilvánvaló, nyoma sincs Füzérnek. A kapcsolatot a vár és a lónyai uradalom között egyedül az teremti meg, hogy azonos birtokosuk volt egy ideig: a lónyai uradalommal kapcsolatban már említett Rosd nembéli „Kis” Mihály és annak fivére, Demeter. István ifjabb király ugyanis 1270-ben ketjüknek adományozta – ugyancsak az 1264–1265. évi beháborúban szerzett érdemeikért – Füzér várát annak tizenegy faluból álló uradalmával együtt, s az adományt ugyanazon a napon erősítette meg 1272-ben,<sup>16</sup> mint tette a lónyai uradalom esetében. Ahhoz, hogy egyáltalán felmerülhessen a gondolat, hogy a Bereg megyében fekvő lónyai uradalom az abaúji Füzér tartozéka, azzal a ténnyel kellett tisztában lenni, hogy

10 1326. október 30.: DL 50 827; 1326. október 31.: DL 50 828 (lásd itt: 2. kép).

11 1327. s. d.: DL 84 275, kiadását lásd KARÁCSONYI 1904. 89–91.

12 GYÖRFFY 1966–1998. I. 543–544.

13 KARÁCSONYI 1995. 931–932.

14 1270. s. d.: ÁÚO VIII. 259–262; 1272. február 27.: Uo. 391–392.

15 1285. s. d.: RA II/2–3. 365.

16 1270. s. d.: ÁÚO VIII. 255–259; 1272. február 27.: Uo. 388–389.



2. Druget Fülöp gyűrűspecsétjének lenyomata az 1326. október 31-én kelt oklevélen Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, DL 50 828 nyomán  
Fotó © Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár

az azonos birtokos személye egykor valóban összekötötte Füzért Lónyával, ennek ismerete azonban a legkevésbé sem magától értetődő. Az 1327. évi pert röviden összefoglaló ítéletlevélben semmiféle utalás nem található arról, hogy a Druget Fülöpöt képviselő Mihály várnagy mire alapozta állítását, miként arról sem, hogy kísérletet tett volna annak igazolására oklevelek bemutatása révén. Szükségképpen merül fel tehát a kérdés, honnan szerezhették Füzér és Lónya egykori közös birtokosáról tudomást Mihály füzéri várnagy, vagy inkább maga Druget Fülöp, mert az nehezen hihető, hogy a várnagy ura tudta és beleegyezése nélkül kezdeményezte volna a lónyai uradalom Füzérhez csatolását.<sup>17</sup>

A kérdés elég érdekes ahhoz, hogy mielőtt választ keresnénk rá, szemügyre vegyünk hasonló eseteket, olyanokat tudniillik, amelyekben a birtoklástörténet tényeit fenntartó oklevelek hagyományozódásában valamiféle magyarázatra váró jelenség figyelhető meg.

Ennek során a korban, érthető okokból, különös figyelemben részesített várak ügyeire összpontosítunk.

Elsőként nem érdektelen egy olyan esettel megismerkedni, amelyben semmi szokatlan nem tapasztalható, hogy annál inkább érzékelhetők legyenek más esetek rendhagyó vonásai. 1208-ban II. András király Miklós vasi ispánnak adományozta az ispánsághoz tartozó Lendva földet, s az adományt 1214-ben egy új oklevél kiadásával megújította.<sup>18</sup> 1271 előtt már felépült a birtokon Felsőlendva vára,<sup>19</sup> amelyet 1275. december 10. előtt 300 márkáért megvásárolt az 1208. évi adományos unokájától,<sup>20</sup> Dárói „Kegyes” Miklós fia Salamontól Gutkeled nembéli Amadé fia Amadé, ám a vételárból csak 250 márkányit fizetett ki. A maradékot 1308-ban Amadé fia, Miklós fizette meg Salamon fiának, Istvánnak, aki ezt követően át is adta II. András 1214. évi oklevelét Amadé fia Miklósnak. Mindezen részleteket a fehérvári káptalan 1308-ban kiállított oklevele őrizte meg,<sup>21</sup> az pedig, hogy az eredeti adásvétel mikor történt, abból

17 A lónyai uradalom egyik falvának további sorsára nézve lásd Kovács 2015. 277–280; a Lónyaiakra pedig C. Tóth 2023. 17–57.

18 1208. s. d.: RA I/1. 75–77; 1214. s. d.: HO VIII. 16–17, vö. még RA 292. sz.

19 1271. augusztus 9.: UB II. 8.

20 ENGEL 2001. (Majos rokonsága 1. tábla).

21 1308. december 17.: DL 100 079.



3. A székesfehérvári bazilika 1327-ben történt leégését ábrázoló miniatúra a *Képes krónika*ban  
Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Clmae 404., fol.71a  
Fotó © Wikimedia.Commons

következtethető ki, hogy a vásárló, Amadé fia Amadé mindjárt királyi adománylevelet is kieszközölt magának új szerzeményére.<sup>22</sup> Amadé halálát követően IV. László az özvegyet és fiát, az említett Miklóst megerősítette javaikban,<sup>23</sup> azt követően pedig, hogy Amadé fia Miklós unokájának magtalan halálával kihaltak a fentiek szerint szerzett birtokuk után nevezett Felsőlendvaiak, I. Lajos Kont Miklós nádornak és öccsének, Lökös pohárnokmesternek adományozta Felsőlendvát, vélhetően 1358-ban.<sup>24</sup> Időközben azonban a Felsőlendvaiakkal közeli rokonságban álló Gutkeled nembéliek – éppúgy „Fekete” Amadé leszármazottai, mint a Felsőlendvaiak<sup>25</sup> – igényt jelentettek be Felsőlendvára a rokonságra hivatkozva.<sup>26</sup> Az így támadt perben csak a rokonságot tudták igazolni – amit, egyébiránt, nem vitatott senki –, azt azonban, hogy részük lenne Felsőlendvában, nem, így a pert elve-

szítették.<sup>27</sup> Az eljárás folyamán Kont Miklós a birtokjogát igazoló valamennyi oklevelet bemutatta – II. András 1214., IV. László 1275. és 1286., a fehérvári káptalan 1308. és I. Lajos 1358. évi oklevelét –, azok tehát a kezén voltak már ekkor. Az ügy egyszerű és világos: a birtokjogot igazoló oklevelek egyik birtokostól kerültek át a másikhoz lépésről lépésre, ahogy azt a nemesi birtoklás szokásrendje már az Árpád-korban előírta.<sup>28</sup> Más esetekben azonban legalábbis fejtörést okozhat néhány száz év távlatból kideríteni, miként bukkan fel egy-egy, a birtokjog igazolására alkalmas oklevél a múlt homályából.

Első példánk erre a változatra a komáromi vár ügye. Közismert, hogy I. Károly 1333-ban Csáktornya és Sztrigó várairt cserébe Komárom várát és annak uradalmát adta Doncs mester zólyomi ispánnak.<sup>29</sup> Nem sok figyelmet keltett ugyanakkor az a tény, hogy IV. Béla azon 1268. évi oklevelét, amellyel a király Walter kamaraispánnak adta Komárom várát és annak tartozékait,<sup>30</sup> Doncs halálát követően fiai kérését teljesítve írta át a budai káptalan.<sup>31</sup> Indokoltan merül fel a kérdés: hogyan és honnan került elő az 1268. évi oklevél legkorábban 1333-ban – ha azt még Doncs mester kapta a birtokcsere alkalmával –, legkésőbb pedig 1347-ben, amikor a Doncsfiak átírták azt? Komárom birtoklástörténete korántsem tisztázott minden részletében, mindenesetre 1268 és 1333 között számos olyan személy ismert, akiről indokoltan feltehető – vagy éppen határozottan állítható –, hogy örökjogon birtokolta a várat és uradalmát. Az említett Walter fiait ismerjük ugyan, ám nekik már nem volt közük Komáromhoz,<sup>32</sup> melynek birtokosai közé sorolható viszont a későbbiekben Hontpázmány nembéli András fia<sup>33</sup> Tamás pozsonyi, nyitrai és komáromi ispán, aki saját nevében kiváltságolta komáromi vendégtelepeseit,<sup>34</sup> ugyanez gondolható Csák nembéli Máté fia Máté nádorról, mégpedig ugyanezen okból,<sup>35</sup> ezt követően éveken át Komáromi Pál kezén találjuk a várat és a várost egészen haláláig,<sup>36</sup> hogy aztán Csák nembéli Péter fia Máté következze 1307-től,<sup>37</sup> akitől végül I. Károly kemény ostrom árán foglalta el Komáromot 1317 őszén.<sup>38</sup> Ilyen körülmények közepette nehéz arra

22 1275. december 10.: UB II. 81.

23 1286. június 18.: ÁÚO IX. 443.

24 1358. május 12.: DL 100 072. és 100 073.

25 ENGEL 2001. (Gutkeled nem 3. Amadé-ág).

26 1354. március 5.: DL 48 374, vö. AO VI. 171–172.

27 1359. május 9.: DL 100 079.

28 ILLÉS 1901. 83–85.

29 1333. június 27.: AO III. 31–32; 1334. június 2.: MES III. 240–241, vö. még 1343. május 15.: AO IV. 339.

30 1268. s. d.: MES I. 550–560.

31 1347. március 22.: DF 248 542.

32 ZOLNAY 1960. 159; KUBINYI 1971. 218.

33 ENGEL 2001. (Hontpázmány nem 6. Forgács-ág).

34 1277. április 15.: VMMS 63, vö. GVÖRFFY 1966–1998. III. 430.

35 Vö. 1307. augusztus 14.: VMMS 83.

36 GVÖRFFY 1966–1998. 430–431.

37 1307. augusztus 14.: VMMS 83.

38 ENGEL 1988. 119–120.

gondolni, hogy IV. Béla 1268. évi oklevele egyik birtokos kezéről vándorolt volna a másikéra, mint történt az Felsőlendva esetében, s még kevésbé tűnik valószínűnek, hogy Komárom várának egy félreeső helyén vészelt volna át ezeket a mozgalmas évtizedeket.

Hasonló helyzettel kell szembenéznünk az Ung megyei Nevicke vára esetében. Az ungi ispánságot IV. László 1279-ben adományozta Aba nembéli Fintának,<sup>39</sup> s bár szerfelett valószínű, hogy Finta 1281–1282. évi lázadását<sup>40</sup> követően a király érvénytelenítette adományát,<sup>41</sup> az ispánság legkésőbb 1290-ben Finta fivére, Amadé kezére került, amikor III. András megerősítette őt minden IV. László idején szerzett birtokában, külön is megemlítve az ungi ispánságot ezek sorában.<sup>42</sup> Ung első lázadásuk leverése után is az Amadé fiak kezén maradt,<sup>43</sup> s csak a második, 1317. évi lázadást követően veszítették el, amikor I. Károly minden váruktól és birtokuktól megfosztotta őket.<sup>44</sup> Az ungi ispánság várával azonosítható Nevicke<sup>45</sup> 1332-ben adományozta I. Károly Druget Fülöp fivérének, János nádornak,<sup>46</sup> s a vár azt követően is a Drugeteké maradt 1343-ban,<sup>47</sup> hogy Druget Vilmos nádor halála után I. Lajos a Druget-tartomány felszámolásával egyidejűleg a család magánvagyonát is alaposan megtépázta.<sup>48</sup> Mindezen előzmények után a Drugetek 1367-ben egy, a leleszi konventtel már jó ideje folytatott viszálykodáshoz kapcsolódó perben nemcsak az említett 1332. és 1343. évi okleveleiket mutatták be, hanem IV. László 1279. évi, Fintának szóló adománylevelét is.<sup>49</sup> Ismét jó lenne tudni, mi módon került a kezükre ez utóbbi oklevél. Az alighanem indokoltan feltételezhető, hogy Aba Amadé fiai, bárhol is őrizte a család a korábbiakban levéltárát, azt követően, hogy visszaszorultak Ungba, magukkal vitték azt oda, ám a második lázadás idején Ákos nembéli Mikcs ostrommal foglalta el tőlük Nevicke várát,<sup>50</sup> amely pedig okleveleik legvalószínűbb őrzési helyeként vehető számításba, így az, hogy az oklevél onnan került volna elő, megint csak csodával lenne határos.

A következő – egyben az utolsó – eset szintén Ung megyei: Nagymihály birtokról és várról, továbbá Tiba birtokról és Györkéről, valamint a hozzájuk tartozó birtokokról 1346. november 25-én hozta meg ítéletét Nagymartoni Pál országbíró. Az ügy évekkorábban kezdődhetett, talán a Miklós nádor által Patak város mellett Zemplén és Ung megyék számára 1343. szeptember 15-én kezdett közgyűlésen, bár az annak alkalmával kiadott, ma ismert oklevelek között nem találunk erre utaló jelet.<sup>51</sup> A feltevést mégis megalapozza, hogy a birtokokat már 1344. november 9-én megkísérelték iktatni az uralkodó számára a királyi különleges képviselője (*procurator specialis*), „Poháros” Péter (aba-) újvári ispán, szalánci várnagy és udvari lovag közreműködésével, ám az iktatásnak ellentmondott Jakó fia László, valamint András fiai, Mihály és Lőrinc, a másik Jakó fiai, János és Ernye, továbbá a másik András fia, Imre, azaz a Kaplyon nembéli Nagymihályiak képviselői,<sup>52</sup> mégpedig arra hivatkozva, hogy Nagymihály örökjogon illeti meg őket régtől fogva, Tiba és Györke pedig oklevelek erejénél fogva az övék, s ezt követően sorra állították ki az okleveleket – királyi parancsra – az egri káptalannal, Bereg megyével, a váradi káptalannal, a váradelőhegyi konventtel, a jászói konventtel, Ung megyével és a szepesi káptalannal állításaik igazolására.<sup>53</sup> Ilyen előzmények és előkészületek után került a per – többszöri halasztást követően – az országbíró elé az említett időpontban, 1346. november 25-én. A tárgyalás a szokott módon kezdődött: „Poháros” Péter – akinek volt gyakorlata az efféle ügyekben, már 1340-ben képviselte a királyt egy hasonló perben<sup>54</sup> – felszólította a Nagymihályiakat birtokjogukat igazoló okleveleik bemutatására, akik erre kijelentették, hogy királyhűségük miatt Aba Amadé fiai és Petenye fia Péter megtámadták őket, s a harcok során sok sérelmet szenvedtek el, miközben számos oklevelük is eltűnt, de bemutatják mindazt, amivel rendelkeznek. Ezt követően terjesztette elő „Poháros” Péter azokat az

39 1279. s. d.: DF 233 780.

40 Vö. Zsoldos 1997: 91–95.

41 Bizonyosra vehető ugyanis, hogy az 1284 közepén feltűnő, Ákos nembéli Albert fia Mojssal azonosítható ungi ispán a király megyésispánja volt, vö. Zsoldos 2011: 219. és 338.

42 1290. s. d.: ÁÚO XII. 496–498.

43 ENGEL 1988. 99, vö. még ENGEL 1996. I. 219.

44 1328. május 10.: DF 269 793.

45 ENGEL 1996. I. 376.

46 1332. s. d.: DF 233 780.

47 1343. január 7.: DF 233 780.

48 Zsoldos 2017: 187–202.

49 1367. február 1.: DF 233 780.

50 1322. július 28.: AO II. 36–39; 1326. május 11.: CD VIII/3. 70–76.

51 1343. szeptember 18.: DL 87 152; 1343. szeptember 20.: DF 268 349; 1343. október 31.: DF 219 455, vö. még 1344. május 17.: DL 69 670.

52 ENGEL 2001. (Káplyon nem 7. tábla: Nagymihályi ág, 10. tábla: Bánfi [Priorfi], 13. tábla: Nagymihályi [Jákó ága]).

53 (1345.) január 30.: SZTÁRAY I. 183–185; (1345.) február 12.: DL 85 260; (1345.) február 20.: SZTÁRAY I. 185; (1345.) február 20.: Uo.; (1345.) március 8.: DL 85 263; (1345.) március 12.: SZTÁRAY I. 186; (1345.) március 16.: DL 85 265.

54 1340. február 4.: DL 95 610.

okleveleket, amelyekkel bizonyítani kívánta, hogy az érintett birtokok Szoboszló fia Péter javai voltak, aki örökös hátrahagyása nélkül halt meg, s így birtokai a király kezére háramlottak. „Poháros” Péter három oklevelet mutatott be. Az elsőt a fehérvári káptalan adta ki 1249. szeptember 7-én, s kiderül belőle, hogy az említett Szoboszló fia Péter három, örökjogon bírt faluját leányainak, Katalinnak (Jakó ispán feleségének) és Petronellának (Fülöp ispán hitvesének) adta, részletesen megszabva az öröklés rendjét is.<sup>55</sup> A második a budai káptalan 1244. évi oklevele, amelynek tartalma szerint Szoboszló fia Péter leányának, Jakó ispán feleségének adta egyik, örökjogon a kezén lévő birtokát.<sup>56</sup> A harmadik oklevelet ugyancsak a budai káptalan bocsátotta ki 1248-ban, s azt foglalja írásba, hogy Szoboszló fia Péter három faluját hitbérként lekötötte feleségének.<sup>57</sup> Az első két oklevélben felbukkanó Jakó ispán a perben álló Nagymihályiak közös őse volt,<sup>58</sup> a harmadikban pedig valóban előkerül név szerint is Nagymihály birtok, míg az oklevelekben szereplő továbbiak minden bizonnyal azokkal azonosak, amelyeket a perben a vitatott birtokok tartozékaiként emlegetnek.

A bemutatott oklevelek nem sok kétséget hagynak afelől, hogy Szoboszló fia Péter – „Poháros” Péter állításának megfelelően – valóban fiúörökös nélkül hunyt el. A pert mégis a Nagymihályiak nyerték meg, amiben a kulcsszerep annak jutott, hogy ők viszont olyan okleveleket mutattak be, amelyek kétségtelenül igazolták, hogy Szoboszló fia Péter birtokai jövőjével kapcsolatos rendelkezéseit IV. Béla király jóváhagyta és megerősítette.<sup>59</sup> Bemutatták ezenfelül IV. László két 1279. évi adománylevelét további birtokaikra vonatkozóan,<sup>60</sup> valamint az egri káptalan azon 1290. évi oklevelét, amely a perben tőlük követelt Tiba föld megvásárlását igazolta.<sup>61</sup> Mindezek után „Poháros” Péter elállt a pertől, s elismerte a Nagymihályiak jogát birtokaikra, amit az országbíró ítéletlevele meg is erősített.<sup>62</sup>

Miként az előzőekben, ez alkalommal is indokoltan feltehető a kérdés: miként tett szert „Poháros” Péter az általa bemutatott oklevelekre? A kérdés a Nagymihályiakban is felmerült, s a per során az iránt érdeklődtek, hogy hol szerezte „Poháros” Péter az általa bemutatott okleveleket, amelyek elődeiké voltak és igazukat bizonyítják, ott pedig, ahol találta azokat, más okleveleik szintén lehetnek, s ha ilyenek kerültek volna véletlenül a kezére, kéri, hogy adja vissza azokat nekik.<sup>63</sup> A Nagymihályiak nem kaptak választ, csupán annyi történt, hogy a bemutatott okleveleket „Poháros” Péter átadta nekik azzal, hogy több nincs a birtokában.

A Nagymihályiak kérdése nagyon is helyénvaló volt, s a legtöbb most tárgyalt esetben, mint láthattuk, szintén joggal felmerülhetett volna. Egyedül Felsőlendva történetében találjuk nyomát annak, hogy a korábbi birtokostól kerültek az oklevelek az új kezére, a nagymihályi ügyben pedig a látszat arra utal, hogy „Poháros” Péter talán az érintett hiteleshelyek – a fehérvári és a budai káptalan – levéltáraiból szerezte a maga példányait. Az összes többi esetben legfeljebb találgathatjuk az ügyek folyamán egyszer csak felbukkanó oklevelek lelőhelyét. Mivel – a Nagymihályiak ügyét kivéve – valamennyi alkalommal királyi oklevelekről van szó, kézenfekvőnek tűnhet első helyen a királyi levéltárra gondolni. Ennek a létére vonatkozó adataink III. Béla koráig vezetnek vissza unokája, IV. Béla egy 1240. évi oklevelének utalása alapján,<sup>64</sup> míg II. András egy oklevele arra szolgáltat bizonyosságot, hogy a levéltár Székesfehérvárott, a hiteleshelyként is tevékenykedő káptalannál volt elhelyezve.<sup>65</sup> 1349-ben és 1396-ban a fehérvári káptalanban kerestek olyan régebbi iratokat és okleveleket, amelyekre szükség támadt,<sup>66</sup> ami szerfelett valószínűvé teszi, hogy csak az újonnan keletkezett oklevelek gyűjteménye alakult ki 1323 után Visegrádon, majd került át onnan Budára,<sup>67</sup> míg a régebbi anyag minden bizonnyal Fehérvárott maradt.

55 1249. szeptember 7.: CDES II. 228–229.

56 1244. s. d.: CDES II. 119.

57 1248. s. d.: CDES II. 220.

58 ENGEL 2001. (Kaplyon nem 7. tábla: Nagymihályi ág).

59 1249. október 7.: CDES II. 231. és 232.

60 1279. s. d.: SZTÁRAY I. 20–21. és 21–22.

61 1290. s. d.: SZTÁRAY I. 34.

62 1346. december 10.: SZTÁRAY I. 192–198.

63 1346. december 10.: *pre-nominati nobiles de Nagmyhal [...] proponabant, quod [...] ipsa tria privilegia dictorum capitulorum Albensis et Budensis ecclesiarum per dictum magistrum Petrum conspectui nostro pro nunc exhibita, ipsorum et predecessorum eorum fuisset et forent ac pro eorum partibus et iuribus loquentia prorsus*

*haberentur; de eo autem, ubi ipsa privilegia iamdictus magister Petrus receperit, diligentem vellent investigare rationem, quia in eo loco, in quo ipsa privilegia per ipsum magistrum Petrum forent inventa, plura ex eorum instrumentis haberentur, que si fortassis ex eisdem in manus eiusdem magistri Petri procuratoris regii simul cum [ipsis] privilegiis eorum premisis devenissent, ipsi reddi instanter postularent per eundem – SZTÁRAY I. 195.*

64 1240. május 12.: UB I. 195.

65 1209. s. d.: UB I. 57–58.

66 1349. október 10.: CD VII/1. 108–109. (vö. 1349. október 23.: *Uo.*); 1396. február 24.: CD X/2. 348–349. (vö. [1396. február 24. után]: *Uo.* 382–385.)

67 WEISZ 2015. 531–534.

Ezen a ponton újabb kérdések fogalmazhatók meg, mivel nem magától értetődő, hogy egyfelől a királyi levéltár milyen formában őrizte az ott elhelyezett okleveleket, másfelől pedig az sem, hogy ki és miként férhetett hozzá azokhoz.

Az első kérdést illetően szembe kell néznünk azzal a sajátos helyzettel, hogy miközben egyes hiteleshelyek már a 13. század közepétől regisztrumokba másolva őrizték meg az általuk kiállított oklevelek szövegét, amelyek így, szükség esetén, utólag reprodukálhatók lettek,<sup>68</sup> a hasonló célokat szolgáló királyi könyvek vezetésére utaló legkorábbi nyomokat csak I. Károly korából azonosította a kutatás.<sup>69</sup> A vasvári káptalan ugyanakkor még 1325-ben is az ország szokására hivatkozva tesz említést a másodpéldányok hiteleshelyi levéltárban őrzésének gyakorlatáról.<sup>70</sup> Ugyanez lehetett a helyzet az Árpád-kor folyamán a királyi levéltárban, amint az a nyugat-dunántúli udvarnokok ügyeinek rendezésére irányuló királyi akciókkal kapcsolatosan fennmaradt forrásaink tanúsága alapján bizonyosra vehető. III. Béla 1186-ban vizsgálhatta felül az említett udvarnokok helyzetét. Az eredményt írásba foglaló okleveléi<sup>71</sup> közül kettőt az érintett udvarnokok utódai mutattak be III. Béla utódainak, kérve azok megerősítését: az egyiket 1265-ben IV. Bélának,<sup>72</sup> a másikat 1326-ban I. Károlynak.<sup>73</sup> Tudomásunk van ugyanakkor III. Béla egy harmadik, minden bizonnyal ugyancsak 1186-ban kiadott okleveléről, csak hogy azt nem a Vas megyei Szőlős és Vép udvarnokai mutatták be IV. Bélának, hanem éppen fordítva, az uralkodó adta át az udvarnokoknak az oklevél királyi levéltárban őrzött példányát, s mivel az sérült volt, külön oklevélben erősítette meg annak hitelét, s egyúttal mentesítette az udvarnokokat az alól, hogy III. Béla oklevelének bemutatására kötelezhetőek legyenek.<sup>74</sup> Nincs ok kétkedni abban, hogy a szőlősi és vépi udvarnokok – említett társaikhoz hasonlóan – eredetileg maguk is rendelkeztek III. Béla oklevelével, ám az az idők során elkallódott, s IV. Béla a királyi levéltárban fellelt másodpéldánnyal pótolta azt a fentiekben ismertetett módon. Ugyanilyen módon őrizték a

királyi levéltárban a komáromi és az ungi adományra vonatkozó 1268. és 1279. évi oklevelek másodpéldányait, amelyek minden jel szerint az adományosnak átadott eredeti oklevél azonos jellemzőkkel kiállított *parjai* lehettek, s ezeket a másodpéldányokat használták fel a jogutódok. Nem sok kétséget hagy efelől a komáromi eset, amelyben tudniillik a budai káptalan IV. Béla aranybullával megerősített kiváltságlevelét (*quoddam privilegium quondam serenissimi principis domini Bele Dei gratia regis Hungarie aurea bulla consignatum*) írta át 1347-ben, amelyet minden szempontból teljesnek és épnek talált (*predictas litteras integras et perfectas et in nulla sui parte viciatas comperimus*).<sup>75</sup> IV. László 1279. évi, az ungi ispánságot Aba Fintának adományozó oklevelét szintén az eredeti másodpéldányában mutathatták be 1367-ben, legalábbis semmiféle utalás nem található ennek ellenkezőjére.<sup>76</sup> Tény mindenestre, hogy II. András két korábbi birtokadományát írásba foglaló kiváltságlevelék esetleges elkallódása esetére az azokat pótolni hivatott oklevelét megpecsételve (*presens privilegium sigilli nostri munimine roboratum*) helyeztette el megőrzésre a fehérvári káptalan szekrényében vagy ládjában (*in armario*),<sup>77</sup> azaz a királyi levéltárban. Ennek a gyakorlatnak a hátterében vélhetően az állhatott, hogy az oklevelet kiadó király halálát vagy pecsétjének megváltoztatását követően a korábbi pecsétnyomot megsemmisítették vagy más módon tették használhatatlanná,<sup>78</sup> így teljes értékű oklevél csak akkor állhatott utóbb rendelkezésre, ha a másodpéldányt szintén megpecsételték. Indokolatlan feltételezhető ugyanakkor, hogy csupán a valamilyen megfontolásból fontosabbnak, s így megőrzésre méltónak ítélt uralkodói oklevelek másodpéldányait helyezték el ily módon a királyi levéltárban.

Ami a másik kérdést illeti, a fehérvári káptalan, az általános gyakorlatnak megfelelően, a felek kérésére vagy a király – illetve az uralkodói hatalom képviselője – utasítására látta el hiteleshelyi feladatait az Árpád-korban éppúgy,<sup>79</sup> mint a 14. században.<sup>80</sup> A szintén a káptalan gondjaira bízott királyi levéltárra azonban, nem meglepő módon, más szabályok vonatkoztak; az csak megfelelő

68 SOLYMOSI 1996. 187–188.

69 GRÜNN 1902. 57. (3. jegyzet); SZABÓ 1906. 86–88.

70 1325. május 16.: quia regni consuetudo hoc expossit, ut litterarum patrocinia pari gemino duplicentur, ut partibus uno consignato relicum camare capituli reservetur, ne lapsu temporis gesta sub tempore simul cum eodem dilabantur – CD VIII/6. 86, vö. DL 40 523.

71 1186. s. d.: UB I. 27. (49. és 50. sz.)

72 1265. s. d.: UB I. 314.

73 1326. június 15.: HO VII. 393–394.

74 1240. május 12.: UB I. 195.

75 1347. március 22.: DF 248 542. – Nem az oklevél kettőspeccsétellel megerősített másik eredeti példányát tehát, mely II. Ulászló király 1504. évi átírásából ismert, lásd 1504. november 6.: DF 248 541, vö. RA 1577. SZ.

76 1367. február 1.: DF 233 780.

77 1209. s. d.: UB I. 57–58.

78 SZENTPÉTERY 1930. 113.

79 KERTÉSZ 2022. 90–140, 152–182.

80 Lásd pl. 1326. május 1.: DF 200 820; 1336. január 2.: DF 200 172; 1346. február 12.: DL 41 002 stb.

felhatalmazással rendelkezők előtt nyitotta meg kapuját. Ezt tapasztalhatta meg Vilmos pannonhalmi apát, amikor azzal kereste meg a fehérvári káptalant, hogy a monostora szabadságaira vonatkozó szövegeket írja át számára Szent István törvényéből, legendájából, valamint a káptalan regisztrumaiból (*de decreto sanctissimi regis Stephani et de legenda eiusdem ac etiam de registris ecclesie nostre in conservatorio existentibus*), ám a káptalan először elutasította a kérést arra hivatkozva, hogy régi szokása szerint ez kizárólag a király és a királyné, valamint az egyházi előjárók erre vonatkozó parancsa nyomán lehetséges (*huiusmodi reinventio et concessio per simplicem petitionem fieri non debet secundum antiquam consuetudinem ecclesie nostre, sed ad preceptum dominorum nostrorum, regis et regine vel superiorum*). A megoldást végül az jelentette, hogy az országban tartózkodó Guido bíboros, pápai legátus<sup>81</sup> utasítást adott az apát kérésének teljesítésére.<sup>82</sup>

Mindezt szem előtt tartva célszerű külön-külön szemügyre venni a tárgyalt eseteket. Komárom és Nevicek ügyében indokoltan feltehető, hogy az adomány idején kerestette elő a király a kérdéses oklevelek másodpéldányát, s adta át az adományosnak: Doncs tehát 1333-ban, míg Druget János 1332-ben kaphatta meg IV. Béla, illetve IV. László oklevelét. Ez annál inkább feltehető, mert I. Lajos, miután Kont Miklósnak és fivérének adományozta Felsőlendvát, átírta számukra IV. László általuk bemutatott 1286. évi oklevelét – amely ugyanis, emlékezhetünk rá, Gutkeled Amadé fia Amadé özvegyét és fiát erősítette meg javaikban –, mégpedig azzal a szándékkal, hogy az átírás bármely bíróság előtt helyettesítse az eredetit, amelynek pecsétje az oklevél bemutatása idején már sérült volt (*predicte littere ipsius domini Ladislai regis in suo sigillo corrupte et antiquitate habebantur*),<sup>83</sup> azaz mind az adományosnak, mind a királynak gondja volt arra, hogy a birtokjogot igazoló oklevelek a megfelelő formában álljanak az új birtokos rendelkezésére.

A másik két eset – a lónyai és a nagymihályi – annyiban tér el az előbbiektől, hogy azok a királyi jogok felkutatásával és helyreállításával álltak kapcsolatban. Az ennek érdekében fáradozók számára igencsak hasznos lehetett mindaz, amit a királyi levéltár őrzött, s az esetek ismert körülményei arra vallanak: meg is kapták azt a támogatást, amire szükségük volt. Lónya ügyében elegendő lehetett V. István Füzér és Lónya adományo-

zását ugyanaznap megerősítő okleveleinek<sup>84</sup> ismerete ahhoz, hogy kialakítható legyen az az elképzelés, amely szerint Lónya valójában Füzér tartozéka, még ha a két oklevél egyike sem tartalmazott semmiféle utalást erre vonatkozóan. A Nagymihályiak birtokai esetében, amint arról szó esett, kézenfekvő lenne arra gondolni, hogy „Poháros” Péter a fehérvári és a budai káptalan hiteleshelyi levéltáraiból szerezte az általa bemutatott okleveleket. Ez azonban meglehetősen valószínűtlen, hiszen honnan tudhatta volna, hogy Szoboszló fia Péter éppen ezeknek a hiteleshelyeknek a szolgálatait vette igénybe döntései írásba foglalása érdekében egykor. Az okleveleket fellelhetette ugyanakkor a királyi levéltárban is, hiszen azokat IV. Béla átírta és megerősítette, miután Szoboszló fia Péter a királyi beleegyezés kieszközlése érdekében benyújtotta azokat a királyi kancelláriának. Ha valóban így történt, akkor a királyi megerősítések elkerülhették „Poháros” Péter figyelmét, esetleg abban bízhatott, hogy azok eredeti példányai a Nagymihályiak elveszett oklevelei közé tartoznak. Egyedül a budai káptalan 1244. évi oklevele esetében nincs nyoma annak, hogy IV. Béla azt szintén átírta és megerősítette volna,<sup>85</sup> így az talán valóban a budai káptalan révén kerülhetett „Poháros” Péter kezébe.

Az, természetesen, aligha feltételezhető, hogy Druget Fülöp vagy „Poháros” Péter személyesen folytattak volna kutatásokat akár a királyi, akár bármely más levéltárban, de erre nem is volt szükségük. A feladatot elvégezték a levéltárakat fenntartó egyházi intézmények, amint az a már említett 1349. évi királyi parancslevélből következik, melyben I. Lajos arra adott utasítást a fehérvári káptalannak, hogy kutassa fel „Szent István király legendájában azt, hogy a karakói vár jobbágyai és népei országunkban mely helyeken kötelesek lakozni és milyen szabadsággal élnek” (*in legenda Sancti regis Stephani hoc in quantis locis in regno nostro nobiles iobagiones et populi castri Craco vocati residenciam facere debent et in quali libertate existunt*), s az eredményt jelentse meg neki.<sup>86</sup> A káptalan válaszából kiderül, hogy az utasítást azért nem tudták végrehajtani, mert az említett iratot I. Károly „Jánosnak, az egykori örkanonoknak az idejében a belső sekrestyéből kivétetvén Visegrádra szállíttatta” (*tempore Iohannis quondam custodis de sacristia interiori excipiendo ad Wysegrad fecit deportari*).<sup>87</sup> Az említett János 1313 és 1347 között volt örkanonok,<sup>88</sup> a Visegrádra szállítás időpont-

81 Vö. MALÉTH 2019. 175–199.

82 1349. július 22.: PRT II. 402–403.

83 1358. május 12.: DL 100 072.

84 1272. február 27.: ÁÚO VIII. 388–389, 391–392.

85 1244. s. d.: CDES I. 119.

86 1349. október 10.: CD VII/1. 108.

87 1349. október 23.: CD VII/1. 109.

88 SÓRÖS 1916. 571–572.

ja pedig a legnagyobb eséllyel 1335-ben jelölhető meg, amikor I. Károly udvari lovagját, Ugodi „Cseh” Cseniket Karakó vár birtokainak és földjeinek a felkutatására és visszaszerzésére, valamint a vár kondicionáriusainak és népeinek a visszaállítására küldte ki (*ad requirendum et recaptivandum possessiones et terras castri Karakow vocati et reducendum populos condicionarios et castrenses eiusdem castri*).<sup>89</sup> A lónyai és a nagymihályi eset ugyan nem efféle, a királyi jogok felkutatása érdekében a 14. század első

felében gyakran ismétlődő akcióhoz kapcsolódott,<sup>90</sup> ám ez mit sem változtat a lényegen: a honorbirtokosok<sup>91</sup> és a királyi *procuratorok* – mint Druget Fülöp és „Poháros” Péter – felkészülten és komoly támogatással a hátuk mögött kutattak az uralkodó vélt vagy valós jogai után, még ha igyekezetükben olykor tévesen is ítélték meg a helyzetet, mint tette azt – a lónyai uradalom és a Nagymihályiak birtokai esetében – megint csak Druget Fülöp és „Poháros” Péter.

## Irodalom

AO

*Anjou-kori okmánytár*, I–VII. Szerk. NAGY Imre–NAGY Gyula. Budapest, A M. Tud. Akadémia Könyvkiadó-hivatala, 1878–1920.

ÁÚO

*Árpádkori új okmánytár*, I–XII. Közzé teszi WENZEL Gusztáv. Pest–Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottmánya, 1860–1874.

CD

*Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, I–XI. Stud. et op. Georgii FEJÉR. Budae, K. n., 1829–1844.

CDES

*Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*, I–II. Ed. Richard MARSINA. Bratislaviae, Academia Scientiarum Slovaca, 1971–1987.

C. TÓTH 2023

C. TÓTH Norbert: A Lónyai (Naményi) család a középkorban. In: *Örökségünk. A Lónyaiak eltűnt és felfedezett világa*. Szerk. CIEGER András–KLICSU Ferenc. Tuzsér, Tuzsér Községért Közalapítvány, 2023. 17–57.

*Chronici Hungarici compositio saeculi XIV.*

*Chronici Hungarici compositio saeculi XIV.* Praefatus est, textum recensuit, annotationibus instruxit Alexander DOMANOVSKÝ in SRH I. 217–505.

DERCSÉNYI 1943

DERCSÉNYI Dezső: *A székesfehérvári bazilika*. (Magyarország művészeti emlékei, II. sorozat, I.) Budapest, Műemlékek Országos Bizottsága, 1943.

DF

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény.

DL

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár.

ENGEL 1981

ENGEL Pál: A honor. A magyarországi feudális birtokformák kérdéséhez. *Történelmi Szemle*, 24. 1981. 1–19.

ENGEL 1982

ENGEL Pál: Honor, vár, ispánság. Tanulmányok az Anjou-királyság kormányzati rendszeréről. *Századok*, 116. 1982. 880–922.

ENGEL 1987

ENGEL Pál: Temetkezések a középkori székesfehérvári bazilikában. *Századok*, 121. 1987. 613–636.

ENGEL 1988

ENGEL Pál: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310–1323). *Századok*, 122. 1988. 89–146.

ENGEL 1996

ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, I–II.

89 1335. július 15.: SOPRON VM. I. 162.

90 Vö. KIS 2010. 169–207.

91 A fogalomra lásd ENGEL 1981. 1–19. és ENGEL 1982. 880–922.

(História Könyvtár. Kronológiák, adattárak, 5.) Budapest, História–MTA Történettudományi Intézete, 1996.

ENGEL 2001

ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457 – Középkori magyar genealógia.* (Magyar Középkori Adattár) CD-ROM. Budapest, Arcanum Adatbázis Kft., 2001.

GRÜNN 1902

GRÜNN Albert: I. Károly király gyűrűpecsétje. Első közlemény. *Turul*, 20. 1902. 54–60.

GYÖRFFY 1966–1998

GYÖRFFY György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, I–IV. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966<sup>2</sup>–1998.

HARDI 2012

Đura HARDI: *Drugeti. Povest o usponu i padu porodice pratilaca anžuskih kraljeva.* (Filozofski Fakultet u Novom Sadu, Odsjek za Istoriju, Monografije, 56.) Novi Sad, Filozofski Fakultet Novi Sad, 2012.

HO

*Hazai okmánytár*, I–VIII. Kiadják NAGY Imre–PAUR Iván–RÁTH Károly–VÉGHÉLY Dezső. Győr–Budapest, Sauervein Géza–Franklin-Társulat, 1865–1891.

ILLÉS 1901

ILLÉS József: *A magyar szerződési jog az Árpádok korában.* (Magyar Jogászegyleti Értekezések, XXII/4.) Budapest, Franklin-Társulat, 1901.

KARÁCSONYI 1904

KARÁCSONYI János: *Az első Lónyayak. Családtörténeti tanulmány.* Nagyvárad, Szent László Nyomda, 1904.

KARÁCSONYI 1995

KARÁCSONYI János: *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig.* Budapest, Nap Kiadó, 1995.<sup>2</sup>

KERTÉSZ 2022

KERTÉSZ Balázs: *A székesfehérvári káptalan archontológiája és oklevéladó tevékenysége az Árpád-korban.* (Közlemények Székesfehérvár történetéből) Székesfehérvár, Városi Levéltár és Kutatóintézet, 2022.

KIS 2010

KIS Péter: *A királyi szolgálonépi szervezet a 13–14. században.* (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár, 25.) Szeged, Szegedi Középkorász Műhely, 2010.

KOVÁCS 2015

KOVÁCS Viktória: A leleszi premontreiek szalókai birtoklásának háttere. *Történelmi Szemle*, 57. 2015. 265–280.

KUBINYI 1971

KUBINYI András: A budai német patríciátus társadalmi helyzete családi összeköttetéseinek tükrében a XIII. századtól a XV. század második feléig. *Levéltári Közlemények*, 42. 1971. 203–264.

MALÉTH 2019

MALÉTH Ágnes: Gui de Boulogne magyarországi legációja. In: *Varietas delectat. A pápai–magyar kapcsolatok sokszínűsége a 11–14. században.* Szerk. Kiss Gergely. (DelegatOnline Könyvek, 1.) Pécs, Pécsi Tudományegyetem BTK TTI Középkori és Koraújkorai Történeti Tanszék, 2019. 175–199.

MES

*Monumenta ecclesiae Strigoniensis*, I–III. Collegit et edidit Ferdinandus KNAUZ–Ludovicus Crescens DEDEK. Strigonii, K. n., 1874–1924., IV. Ad edendum praeparaverunt Gabriel DRESKA–Geysa ÉRSZEGI–Andreas HEGEDŰS–Tiburcius NEUMANN–Cornelius SZOVÁK–Stephanus TRINGLI. Strigonii–Budapestini, Archivum Primatiale–Argumentum Kiadó, 1999.

PRT

*A pannonthalmi Szent-Benedek-rend története*, I–XII. Szerk. ERDÉLYI László–SÖRÖS Pongrác. Budapest, Stephaneum, 1902–1916.

RA

*Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*, I/1–II/4. Szerk. SZENTPÉTERY Imre–BORSA Iván. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia–Akadémiai Kiadó, 1923–1987.

*Solium regni* 2024

*Solium regni – Az ország trónusa. A koronázótemplom története és faragványai. A Szent István Király Múzeum kiállítása 2023.* Szerk. Biczó Piroska. A szerk. munkatársai LÁTRÁNYI Viktória–BAÁN Krisztina. (A Szent István Király Múzeum közleményei D. sorozat 362. szám) Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum, 2024.

SOLYMOSI 1996

SOLYMOSI László: A székesfehérvári káptalan hiteleshelyi működésének főbb sajátosságai az Árpád-korban. In: *A székesfehérvári Boldogasszony bazilika történeti jelentősége.* Szerk. FARKAS Gábor. (Közlemények Székesfehérvár város történetéből) Székesfehérvár, Székesfehérvár Város Levéltára, 1996.

## SOPRON VM.

*Sopron vármegye története. Oklevéltár*, I–II. Szerk. NAGY Imre. Sopron, Sopron vármegye közönsége, 1889–1891.

## SÖRÖS 1916

SÖRÖS Pongrác: A székesfehérvári örkanonokság története 1543-ig. *Századok*, 50. 1916. 565–584.

## SRH

*Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*, I–II. Edendo operi praefuit Emericus SZENTPÉTERY. Az Utószót és a Bibliográfiát összeállította, valamint a Függelékben közölt írásokat az I. kiadás anyagához illesztette SZOVÁK Kornél–VESZPRÉMY László. Budapest, Nap Kiadó, 1999.<sup>2</sup>

## SZABÓ 1906

SZABÓ Dezső: Adalékok a királyi könyvek történetéhez. *Turul*, 24. 1906. 86–88.

## SZENTPÉTERY 1930

SZENTPÉTERY Imre: *Magyar oklevéltan*. (A magyar történettudomány kézikönyve, II/3.) Budapest, Magyar Történelmi Társulat, 1930.

## SZTÁRAY

*A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára*, I–II. Szerk. NAGY Gyula. Budapest, K. n., 1887–1889.

## UB

*Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg*, I–V. Bearb.

von Hans WAGNER–Irmtraut LINDECK-POZZA et al. Graz–Köln–Wien, Böhlau, 1955–1999.

## VMMS

*Výsady miest a mestečiek na Slovensku (1238–1350)*. Ed. Ľubomír JUČK. Bratislava, Veda, 1984.

## WEISZ 2015

WEISZ Boglárka: Ki volt az első kincstartó? A kincstartói hivatal története a 14. században. *Történelmi Szemle*, 57. 2015. 527–540.

## ZOLNAY 1960

ZOLNAY László: Az esztergomi latinusokról. In: *Esztergom Évlapjai*. Szerk. Uő. (Az esztergomi múzeumok évkönyve, I.) H. n., Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1960. 155–167.

## ZSOLDOS 1997

ZSOLDOS Attila: Téténytől a Hód-tóig. Az 1279 és 1282 közötti évek politikatörténetének vázlata. *Történelmi Szemle*, 39. 1997. 69–98.

## ZSOLDOS 2011

ZSOLDOS Attila: *Magyarország világi archontológiája 1000–1301*. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak, 11.) Budapest, História–MTA Történettudományi Intézete, 2011.

## ZSOLDOS 2017

ZSOLDOS Attila: *A Druget-tartomány története 1315–1342*. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2017.

## Fülöp Druget in Székesfehérvár

In medieval Hungarian property law, one well-known practice in force since the period of the Árpád Dynasty dictated that, when land changed owners, the letters patent for the land would pass to the new owner together with the property itself. This practice protected the interests of the new owner, for they could prove, if the need arose, that the previous owner had also lawfully held the property. The same practice applied in the case of castles, as they were originally regarded as an integral part of the estate on which they were built; only gradually did the late medieval concept emerge that reversed this relationship, so that the estate (or estates) constituted the dominion of the castle. The study presents property lawsuits concerning castles, in which the passing down of letters patent proving the history of ownership involves situations that require an explanation. The starting point is a lawsuit relating to the castle in Füzér in historical Abaúj county and to the dominion of Lónya, Bereg county (now Szabolcs-Szatmár-Bereg county), the background information for which could be accessed by Fülöp Druget, trusted confidante of King Charles I of Hungary (Charles Robert, 1301–1342), only in the royal archives held in the chapterhouse in Székesfehérvár. In other cases, which relate to the castles in Komárom (now Komárno, Slovakia), Komárom county and in Nevyts'ke, Ung county, letters patent recording in writing royal grants from many years earlier turned up in the possession of people who had no family or other connection to the original grantees, and it is entirely unlikely that the

letters patent could have ended up in the hands of the new owner with the archives of the earlier grantee. From examining data pertaining to the royal archives of the Árpád era, it transpires that, in the case of letters patent granted by the ruler that were deemed for some reason to be of greater importance, duplicate copies bearing the royal seal were kept in the archives. It is possible that behind this practice lay the fact that, following the death of the granting king or an alteration to the royal seal, the earlier seal was destroyed or placed beyond use by some other means, so that fully valid letters patent would later only be available if the duplicate copy was also stamped with the seal. Such duplicate copies were received, sometimes many decades later, by the new owner, which explains how new owners in 1347 and in 1367 were in possession of royal letters patent issued in 1268 and in 1279, respectively. The lawsuit concerning the castle in Nagymihály (now Michalovce, Slovakia), Ung county, meanwhile, indicates that the royal archives also supported the work of delegates in the fourteenth century entrusted with researching properties to which the king had rights. In 1349 and in 1396, they looked in the chapterhouse in Székesfehérvár for certain older documents and letters patent that they needed, and this makes it likely that the documents preserved from the Árpád-era royal archives remained in Székesfehérvár, while in the archives in Visegrád, seat of the Hungarian Anjou rulers after 1323, only newly issued royal letters patent were collected and stored, which at a later stage were transferred to Buda.

### TÁRGYSZAVAK

Székesfehérvár; királyi levéltár; oklevél; Druget Fülöp

### KEYWORDS

Székesfehérvár; royal archives; letters patent; Fülöp Druget